

Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння

У монографії визначено загальнотеоретичні положення про цивільно-правовий захист права власності, розглянуто поняття права власності як абсолютного суб'єктивного права, способи цивільно-правового захисту права власності, наведено їх класифікацію та проаналізовано конкуренцію цих способів. Автором надано загальну характеристику цивільно-правовому захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, розглянуто негативний позов як правовий засіб цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння. Досліджено різновиди негативного позову та його розмежування з іншими суміжними правовими конструкціями.

Видання розраховано на науковців, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників, а також усіх, хто цікавиться проблемами захисту права власності.

ІНСТИТУТ ПРАВОТВОРЧОСТІ
ТА НАУКОВО-ПРАВОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

ОЛЕШКО ОЛЕГ МИХАЙЛОВИЧ

**ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ
ВІД ПОРУШЕНЬ,
НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ
ІЗ ПОЗБАВЛЕННЯМ
ВОЛОДІННЯ**

Монографія

ЮРИНКОН ІНТЕР
Київ–2026

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України
(протокол № 2 від 5 березня 2026 року)*

Рецензенти:

Яроцький Віталій Леонідович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри цивільно-правової політики, права інтелектуальної власності та інновацій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Дзера Ірина Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри приватного права Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Олешко О. М.

О-53 Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2026. 252 с.

ISBN 978-966-667-979-9

У монографії визначено загальнотеоретичні положення про цивільно-правовий захист права власності, розглянуто поняття права власності як абсолютного суб'єктивного права, способи цивільно-правового захисту права власності, наведено їх класифікацію та проаналізовано конкуренцію цих способів. Автором надано загальну характеристику цивільно-правовому захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, розглянуто негативний позов як правовий засіб цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння. Досліджено різновиди негативного позову та його розмежування з іншими суміжними правовими конструкціями.

Видання розраховано на науковців, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників, а також усіх, хто цікавиться проблемами захисту права власності.

УДК 347.23:347.251

Видавництво «Юрінком Інтер» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. Ця книга виготовлена з паперу, сертифікованого FSC® та PEFC™

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
----------------	---

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

1.1. Поняття права власності та непорушність права власності.....	11
1.2. Поняття цивільно-правового захисту права власності	41
1.3. Способи цивільно-правового захисту права власності, їх класифікація та конкуренція	50
Висновки до розділу	75

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ВІД ПОРУШЕНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛОДІННЯ

2.1. Поняття та генезис цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння.....	85
2.2. Негаторний позов як правовий засіб цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння	113
Висновки до розділу	151

**РОЗДІЛ 3. РІЗНОВИДИ НЕГАТОРНОГО ПОЗОВУ
ТА ЙОГО РОЗМЕЖУВАННЯ
З ІНШИМИ СУМІЖНИМИ ПРАВОВИМИ
КОНСТРУКЦІЯМИ**

3.1. Застосування позовної давності до вимог власника про усунення порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння.....	161
3.2. Різновиди негаторного позову	172
3.3. Розмежування негаторного позову з іншими суміжними правовими конструкціями	186
Висновки до розділу	212
ВИСНОВКИ.....	216
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	226

ПЕРЕДМОВА

Актуальність дослідження проблемних питань цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, обумовлена передусім тим, що з позиції цивільного права право власності є абсолютним правом, що передбачає обов'язок усіх утримуватися від порушень прав власника. В умовах рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України визначення напрямів правового регулювання відносин щодо цивільно-правового захисту права власності та інших речових прав є необхідним.

Стаття 13 Конституції України від 28 червня 1996 року проголошує, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом. У ч. 4 ст. 41 Конституції України наголошується на тому, що право приватної власності є непорушним.

Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року містить нормативні положення щодо цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння. Згідно з ч. 1 ст. 391 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном. Законом України від 12 березня 2025 року № 4292-IX «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо посилення захисту прав добросовісного набувача», який набрав чинності 09.04.2025, назву статті 391 викладено в редакції «Захист права власності власника майна». Вочевидь, назва статті не відповідає тим способам захисту права власності, які закріплені в тексті цієї статті, що потребує ретельного аналізу та подальшого вдосконалення.

Правова природа негаторного позову як основного засобу цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, викликає дискусії серед цивілістів. Зокрема, пропонується вузьке розуміння негаторного позову — позову власника про усунення будь-яких перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження майном, навіть якщо ці порушення не пов'язані з позбавленням права володіння, та широке розуміння негаторного позову, коли власник звертається з позовом як про усунення реально існуючих перешкод у здійсненні ним права

користування та розпоряджання своїм майном, так і з вимогою про заборону вчинення особою дій, які можуть порушити його право власності, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню.

Нині точаться наукові дискусії й щодо доцільності існування превентивного захисту права власності, не пов'язаного з позбавленням власника права володіння, зокрема щодо пред'явлення прогібіторного позову. Крім того, в цивілістичній доктрині непоодинокими є висновки про можливість віднесення до предмета негаторного позову вимогу про зняття арешту з майна.

Спори щодо застосування цивільно-правових способів захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, достатньо часто стають предметом судового розгляду. Особливо гостро в судовій практиці постають питання щодо розмежування негаторного і віндикаційного позовів, застосування позовної давності до вимог власника про усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном тощо. Значна кількість судових спорів, у яких поєднуються вимоги, що складають предмет негаторного та інших позовів, інші проблемні питання судового захисту права власності ставлять перед цивілістичною наукою завдання щодо системного наукового аналізу доктрини приватного права, цивільного законодавства України та іноземних держав, інших джерел цивільного права щодо цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння.

Євроінтеграційні процеси в Україні також зумовлюють необхідність дослідження відносин щодо цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, зважаючи на існування превентивного захисту права власності за законодавством деяких країн Європейського Союзу та широке розуміння негаторного позову.

Наукові дискусії та проблеми правозастосовної діяльності підтверджують необхідність системного наукового аналізу цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння.

В українській доктрині приватного права цивільно-правовий захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, досліджувався в контексті загальних положень про захист права власності та захист речових прав (Гнатів О. Б. «Захист

права власності в цивільному праві» (2014 р.); Дзера І. О. «Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні» (2001 р.); Місяць А. П. «Відчуження майна особою, якій воно не належить на праві власності» (2014 р.); Кот О. О. «Проблеми здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав» (2017 р.); Харченко Г. Г. «Речові права у законодавстві, доктрині та судовій практиці України» (2017 р.), захисту права власності на земельні ділянки (Кулинич О. П. «Цивільно-правові способи захисту права приватної власності на земельні ділянки» (2015 р.)). Зазначені дисертаційні дослідження стосувалися широкого кола питань захисту права власності в цивільному праві.

Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, за цивільним законодавством України був предметом окремого дисертаційного дослідження С. Д. Домусчі в 2011 році. У ньому автор більше уваги приділив класифікаціям способів захисту права власності та виокремив серед цивільно-правових способів захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, речово-правові та інші спеціальні способи захисту, загальні, договірні та недоговірні способи захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння. Проблемні питання, які виникають у правозастосовній практиці, наприклад, щодо захисту прав держави на земельні ділянки лісового фонду, земельні ділянки водного фонду, щодо застосування позовної давності до вимоги про усунення перешкод у здійсненні права власності були досліджені фрагментарно.

Методологія дослідження проблематики цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, ґрунтується на використанні як загальнонаукових методів дослідження (діалектичного, формально-логічного, системно-структурного, індукції та дедукції тощо), так і спеціально-наукових методів пізнання (формально-юридичного, історично-правового, порівняльно-правового та ін.). Зокрема, діалектичний метод дозволив з'ясувати поняття права власності, цивільно-правового захисту права власності. Формально-логічний метод використано для визначення способів цивільно-правового захисту права власності, поняття негаторного позову, визначення різновидів негаторного позову. Системно-структурний метод застосовувався при проведенні класифікації способів цивільно-правового захисту права власності. Історично-правовий метод став основним для визначення генезису

цивільно-правового захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння. Порівняльно-правовий метод дослідження надав можливість проаналізувати та порівняти цивільне законодавство України та іноземних держав (ФРН, Чеської Республіки, Республіки Молдова та ін.). Формально-юридичний метод було використано для встановлення взаємозв'язків та виокремлення критеріїв конкуренції способів захисту права власності, непоширення позовної давності на негаторний позов, розмежування негаторного позову та інших суміжних правових конструкцій.

Сподіваємося, що сформульовані у цій праці висновки та пропозиції будуть корисними під час удосконалення механізму захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, а також вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням ефективних способів захисту права власності.

У цій монографії автором відображено основні результати дисертаційного дослідження, виконаного у відділі приватноправових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України.

Автор висловлює щире подяку колективу Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України.

Окремі слова подяки автор висловлює своїм *науковим керівникам* доктору юридичних наук, професору, члену-кореспонденту Національної академії правових наук України, заслуженому юристу України **Коту Олексію Олександровичу** та доктору юридичних наук, старшій дослідниці **Булат Євгенії Анатоліївні** за спрямування, цінні поради, підтримку на всіх стадіях підготовки цієї праці; *рецензентам* цього дослідження доктору юридичних наук, професору, члену-кореспонденту Національної академії правових наук України, заслуженому діячу науки і техніки України **Яроцькому Віталію Леонідовичу**, кандидату юридичних наук, доценту **Дзері Ірині Олександрівні** за об'єктивну оцінку результатів дослідження.

Окрім того, автор вдячний своїм *рідним, близьким, друзям та колегам* за розуміння і підтримку під час написання цієї праці.

Розділ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

1.1. Поняття права власності та непорушність права власності

Основним інститутом речового права¹ є право власності. Саме тому у процесі рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України в сучасних умовах розвитку українського суспільства захисту права власності надається особлива увага. Створення ефективного правового механізму захисту права власності забезпечить реальну можливість здійснення права власності, що є вкрай важливим для власника, для суспільства в умовах сьогодення.

Як зазначається в національній правничій літературі, правова охорона суспільних відносин майнового присвоєння в умовах сучасного технологічного устрою фундаментально визначається впливом на суспільство і правову систему четвертої промислової революції, визначальні виклики якої пов'язані з формуванням єдиних ринків (цифрового, енергетичного тощо)². Наголошується на тому, що рекодифікація цивільного законодавства України в умовах європеїзації зумовлює необхідність імплементації прийнятних для вітчизняного права загальноновизнаних стандартів і найкращих практик у сфері речового права, що покликані юридично забезпечувати за допомогою механізмів майнового присвоєння усталений розвиток національного ринку, що сумісний з європейським єдиним внутрішнім ринком, в якості ключового елемента забезпечення вільного руху товарів, капіталів, послуг і праці в тому розумінні «чотирьох свобод», що передбачені правом Європейського Союзу³.

Стаття 17 Хартії основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 року присвячена праву власності і в п. 1 передбачає, що

¹ Розробники проекту Книги III Цивільного кодексу України в опублікованій науковій праці «Моделні правила речового права / за ред. професора Р. А. Майданика. Тернопіль : Підручники і посібники, 2025. 304 с.» пропонують замінити термін «речове право» на «речеве право».

² Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. 2-ге вид., доп. та перероб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 233.

³ Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. 2-ге вид., доп. та перероб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 233.

Розділ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

кожен має право мати у власності майно, придбане на законних підставах, користуватися, розпоряджатися цим майном та заповідати його. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як заради суспільної користі, у випадках та на умовах, передбачених законом, і зі своєчасною виплатою справедливої компенсації за її втрату. Користування майном може регулюватися законом в тій мірі, в якій це потрібно для спільних інтересів⁴.

При цьому необхідно враховувати, що стаття 345 Договору про Європейський Союз проголошує, що «договори у жодному разі не шкодять правилам держав-членів, що регулюють систему права власності»⁵.

Наведені положення свідчать, що у процесі реформування цивільного законодавства України у сфері власності є доцільним не тільки запозичувати європейський позитивний досвід правового регулювання відносин власності, а й зберігати національні традиції їх правового регулювання.

Н. С. Кузнецова наголошує, що категорія власності займає особливе місце в суспільній свідомості та в суспільному житті в цілому. На думку авторки, ця категорія залишається предметом фундаментальних історичних, філософських, економічних і правових досліджень, а відповідно — і наукових дискусій, гострота яких з часом не знижується⁶. Доцільно підтримати наведене твердження, зважаючи на те, що весь історичний розвиток суспільства обумовлений розвитком виробничих відносин і боротьбою за власність.

О. В. Дзера слушно зазначає, що «у найбільш узагальненій формі власність можна визначити як відносини між людьми з приводу привласнення матеріальних благ та встановлення влади над ними, належності їх конкретній особі. Саме ці відносини є рушійною силою суспільного виробництва, його сутністю»⁷.

⁴ Хартія основних прав Європейського Союзу. *Європейське право*. 2013. № 1–2. С. 294–304. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpr_2013_1-2_25 (дата звернення: 27.02.2026).

⁵ Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 27.02.2026).

⁶ Кузнецова Н. С. Вибрані праці. Київ : ПрАТ «Юридична практика», 2014. С. 257.

⁷ Правова доктрина України : у 5 т. Т. 3 : Доктрина приватного права України / Н. С. Кузнецова, Є. О. Харитонов, Р. А. Майданик та ін. ; за заг. ред. Н. С. Кузнецової. Харків : Право, 2013. С. 265.

1.1. Поняття права власності та непорушність права власності

І. Спасибо-Фатеева також відзначає феномен права власності, який, на її думку, видається одночасно «простим і надзвичайно складним, ясним та незбагненим, лінійним і структурованим, скопійованим та розосередженим, необхідним для його розуміння як такого й навпаки — лише як передумова, інструмент і наслідок дії різних правових механізмів. Власність подається ледве не як сутність соціального буття людини й одночасно як «ніщо» у речовому її розумінні (як за Ж. П. Сартром «Буття й ніщо»). Вона видається сфальцьованим згустком можливостей людини, тим його кодом, використання якого розкриє необхідні напрями для його «просування» життєвими дорогами»⁸. І. Спасибо-Фатеева аналізує власність як суспільну категорію, що змінюється паралельно зі змінами, що властиві суспільству, акцентуючи увагу на тому, що у разі непослідовності та слабкості законодавчого органу, наявності проблем у судовому захисті та існуванні багатьох інших факторів власник може піддаватися постійним нападам і перебувати в небезпеці. Вчена наголошує, що «крім мисливця й жертви, є ще середовище, від якого багато що залежить. Це правова культура, правове суспільство або навпаки», тому, на її думку, обговорення і спроба вирішити питання законодавчого регулювання власності не зможуть вирішити існуючих проблем, «допоки не будуть вирішені проблеми того середовища, в яке поміщений власник»⁹.

Безумовно, суспільні відносини впливають на розвиток права власності. Радянський період існування українського суспільства є тому підтвердженням, коли відбувався розвиток державної власності і зовсім не визнавалося існування приватної власності.

Власність є тією економічною категорією, яка є предметом дослідження різних суспільних наук. В юриспруденції досліджується не стільки власність як певний стан привласнення майнових благ певним суб'єктом суспільних відносин, а право власності як правова категорія.

Право власності є міжгалузевим правовим інститутом, який охоплює собою, зокрема норми земельного, екологічного, конституційного, кримінального, цивільного та інших галузей права. Системний аналіз правових норм щодо регулювання відносин у сфері власності свідчить, що норми конституційного права мають значення

⁸ Спасибо-Фатеева І. Замітки цивіліста про тенденції пізнання права власності. *Право України*. 2011. № 5. С. 29.

⁹ Там само. С. 35.

Розділ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

спрямованості правового регулювання відносин власності, а норми цивільного права відіграють важливе регулятивне значення.

Так, стаття 13 Конституції України від 28 червня 1996 р. проголошує, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом. У ч. 4 ст. 41 Конституції України наголошується на тому, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним¹⁰.

Ці конституційні приписи знаходять своє відображення і в інших законодавчих актах, у тому числі й в Цивільному кодексі України.

Зареєстровано проект Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги першої (реєстр. № 14056 від 21.09.2025), яким передбачається доповнити ЦК України преамбулою, в якій відобразити положення про непорушність права приватної власності як основи економічної свободи та особистої незалежності¹¹.

Згідно з абз. 16 ч. 1 Закону України від 1 липня 2010 року № 2411-VI «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» основними засадами внутрішньої політики в економічній сфері є гарантування державою непорушності усіх форм власності як основи ринкової системи господарювання¹². Книга третя ЦК України врегулює відносини щодо набуття, припинення, захисту права власності.

Н. С. Кузнецова, характеризуючи інститут власності, зазначає, що підтвердженням його комплексного характеру може слугувати те, що у кримінальному й адміністративному законодавстві є норми, які визначають відповідальність за порушення права власності у зв'язку із вчиненням злочину або адміністративного проступку. Проте, на її думку, можна зазначити, що «саме цивільне право наповнює інститут права власності його «регуляторним» змістом»¹³.

¹⁰ Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

¹¹ Проект Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги першої (реєстр. № 14056 від 21.09.2025). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57356> (дата звернення: 27.02.2026).

¹² Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 1 липня 2010 року № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 27.02.2026).

¹³ Кузнецова Н. Власність як основа громадянського суспільства і демократичної держави. *Право України*. 2011. № 5. С. 7.

1.1. Поняття права власності та непорушність права власності

Книга третя ЦК України має назву «Право власності та інші речові права». Оцінюючи якість ЦК України 2003 року, А. С. Довгерт зазначає, що «варто усвідомити, що новий ЦК України був «народжений» у 2003 р. з величезними вадами, навіть порівняно з проектами Робочої групи 1996–2000 років. ... Отруєний «вистріл» у речеве право стався відразу з перейменування Книги третьої. Вона вже мала назву не «РечЕве право» як у проектах, а «Право власності та інші речОві права» (як бачимо, на перше місце ставилось право власності, а у слові речЕве, суфікс — ев змінювався на — ов) На перший погляд, начебто, нічого особливого в цьому не було: адже, як і раніше, в цій Книзі зосереджувались норми, що регулюють абсолютні відносини власності та користування чужим майном; не змінилося і місце, що його посідає ця Книга у загальній структурі Кодексу — в українській системі права традиційно спочатку визначалася статика майнових відносин, а вже потім — їх динаміка, тобто зобов'язальне право. Проте, нова назва Книги, яка розпочиналася з права власності, повертала нас у минуле до ЦК 1963 р., у якому, крім права власності, не передбачалося (та й не могло передбачатися) інших речевих прав»¹⁴.

У Концепції оновлення Цивільного кодексу України, розробленої членами Робочої групи, утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 650 «Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України»¹⁵, було запропоновано повернутися до назви системи норм щодо речових прав, яка використовується в світових кодифікаціях і була використана у проектах ЦК України 1996–2001 років, а саме — «Речове право». На думку розробників цієї концепції, попередні проекти ЦК України, порівняно з чинним ЦК, якісно відрізнялися в структурному плані, оскільки передбачали окремі структурні одиниці, що були присвячені загальним положенням про речове право та володінню. Пропонується правовий масив цієї книги поділити на наступні розділи з такими назвами: розділ I «Загальні положення речового

¹⁴ Довгерт А. С. Рекодифікація речового права: деякі риси вихідного нормативного матеріалу. *Рекодифікація речового права* : збірник матеріалів XIV Міжнародного цивільно-правового форуму (м. Київ, 16 травня 2025 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. С. 51.

¹⁵ Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України : постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.02.2026).

Розділ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

права», розділ II «Володіння», розділ III «Власність», розділ IV «Інші речові права»¹⁶.

Доцільно підтримати пропозицію щодо назви Книги III Цивільного кодексу України «Речове право», зважаючи на те, що правове регулювання як відносин власності, так й відносин щодо інших речових прав має здійснюватися на загальних засадах, які притаманні всім інститутам речового права з урахуванням специфіки окремих видів речових прав. При цьому, безумовно, право власності є одним із основних видів речових прав. Традиційно право власності в цивілістичній літературі розглядається в двох значеннях: в об'єктивному та суб'єктивному.

О. В. Дзера визначає право власності в об'єктивному розумінні як «сукупність правових норм, які встановлюють і охороняють належність матеріальних благ конкретним суб'єктам (власникам), у тому числі визначають підстави та умови виникнення і припинення у них такого права щодо цих благ»¹⁷.

Право власності в суб'єктивному значенні, на думку О. В. Дзери, це «передбачене і гарантоване законом право конкретного суб'єкта власника (громадянина, колективного утворення, держави) здійснювати володіння, користування, розпорядження та інші можливі правомочності щодо належного йому майна на свій розсуд і з будь-якою метою, якщо інше не передбачено законом». Підсумовуючи, автор робить висновок, що суб'єктивне право власності означає міру можливої поведінки уповноваженої особи (власника) щодо належного їй майна¹⁸.

Т. М. Підлубна вважає, що «під суб'єктивним правом належить розуміти надану державою через норми об'єктивного права юридичну можливість суб'єкта діяти (поводитися певним чином) і можливість вимагати відповідної поведінки від інших, користуватися соціальним благом, а також використовувати право на захист, якщо буде в цьому потреба, через звернення до компетентних органів або за допомогою вчинення особою фактичних дій, які не суперечать закону з метою задоволення особистих інтересів»¹⁹.

¹⁶ Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2020. С. 19.

¹⁷ Дзера О. В. Інститут права власності в Україні. *Вибране. Збірник наукових праць. Київська школа цивілістики*. Київ : Юрінком Інтер, 2017. С. 102.

¹⁸ Там само. С. 105.

¹⁹ Підлубна Т. М. Право на захист цивільних прав та інтересів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2009. С. 177. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0409U003305/> (дата звернення: 27.02.2026).

[Перейти на сайт →](#)